

מבשר טוב

ס"ג ואתחנן – שבת נחמו

תשפ"א

עיה"ק ירושלים תובב"א

א

בפרשת השבוע (ג, כג) "וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לְאָמֵר וְגו' אֶעֱבְרָה נָא וְגו' הֵהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבַּנּוֹן". ופירש"י: "ההר הטוב הזה. זו ירושלים. והלבנון. זה בית המקדש", ע"כ.

וצריך לומר הכוונה שאף שעדיין לא נבנה בית המקדש ואיך ייכנס אליה, אך כוונתו הייתה על שפעת קדושת בית המקדש שכבר הייתה בארץ ישראל עומדת מוכנה על שם העתיד לקראת קדושת השכינה שתשכון בה, ולזאת חשק משה להיכנס לקבל שפע זו הקדושה.

והנה תפילת משה רבינו להיכנס לארץ ישראל יש לבארה ולהבינה, דהלא כבר נגזרה הגזירה נכתב ונחתם גזר הדין בשבועה שלא יוכל להיכנס לארץ ישראל, דכתיב (דברים ד, כא) "וה' התאנף בי כל דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן ולבלתי בא אל הארץ הטובה וגו'", וסוגיא ערוכה היא בראש השנה (יח). שגזר דין שיש עמו שבועה אינו בטל, וכמו שנגזר על בית עלי בשבועה ואי אפשר לבטל הגזירה, וא"כ מדוע התחנן משה.

ועוד, הלא מהותו של משה רבינו בכל עת היה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו בכל פעולותיו ובכל רגע, וכאן ראה שאין רצון השי"ת שייכנס לארץ ישראל ומדוע עמד בעקשנות לנסות לילך נגד רצון בוראו.

יותר מזה יש להקשות, הלא ידענו טעמא לגזירה זו ומבואר בספה"ק (ראה אוה"ח הק' דברים א, לז) דאדרבה לטיבותא היא לבני ישראל שכאשר יחטאו יוכל השי"ת לשלח את מידת הדין ולשפוך חמתו רק על עצי ואבני בית המקדש ולא יצטרך לכלות את בני ישראל בחטאם, כי אם משה רבינו היה נכנס ובונה את בית המקדש, הלא נודע דמעשה ידיו של משה אינן בטלים עולמית, ובכך לא היה נשאר פליטה למידת הדין אלא לכלות את ישראל ח"ו, והצלה רבה הייתה שלא נכנס משה רבינו ע"ה לארץ ישראל וכך שפך חמתו על עצים ואבנים והצית אש בציון ונשארו ישראל לפליטה גדולה. ונמצא שבאמת היה השי"ת יכול למחול למשה רבינו ולקבל תחנוניו ולהכניסו לארץ ישראל, אבל ברחמי הגדולים על בניו שיוכלו להינצל בעת שיחטאו, לא קיבל תפלת משה.

וטעם זה ידע גם משה רבינו ע"ה, ומעתה תגדל התמיהה מדוע כל כך התחנן משה לבטל טובה זו לישראל ולתת לו להיכנס לאר"י.

ב

ונבאר בעזוהשי"ת עומק כוונת תפילותיו של משה רבינו ע"ה וסדר הדברים שהיו בינו לבין השי"ת בענין כניסתו לאר"י שהכל היה לטובת ישראל ולטובת העולם, והשפעת תפילותיו שנשתמרו לדורות עולם ולעתיד לבוא.

וראשונה נייתי לבאר מחשבתו של משה לבטל גזר דין שיש עמה שבועה אחר דשנינו שאי אפשר לבטלה. ברם, משה רבינו ידע והבין שהגזירה היא עליו בהיותו מנהיג הדור שהשפעת מעשיו חזקה היא וגדולה עד למאוד, ולכן נתחכם לבקש מהשי"ת להורידו ממנהיגותו ולהיכנס לארץ ישראל כאיש פשוט, ואף שבתוך הגזירה כלול האיסור שייכנס לארץ ישראל לגמרי, מכל מקום סבר משה שכיון שכבר ירד מהנהגת הדור, מעתה אין הגזירה חמורה כל כך ועצם כניסתו לארץ ישראל היא רק מסניפי הגזירה שעיקרה היה שלא ינהיג את ישראל לארצם, אך כיון שיהיה בתוך בני ישראל כאחד העם בלא מנהיגות שוב אין הגזירה בתוקפה ומעתה יוכל לבקש לבטל סניף זה לבל ייכנס כלל שאינה אלא חלק קטן בגזר דינו.

וטעמו של משה היה שעיקר הגזירה הייתה רק אם ייכנס ויבנה את הארץ, יכבוש, יחלק וינחילה לשבטי ישראל, או אז נמצא שכל מעשה ארץ ישראל נעשה בידי ולא תוכל להתבטל עולמית לרוב צדקותו וכנ"ל, אבל כיון שלא הוא המנהיג והכובש את הארץ אלא הוא רק אחד מעם בני ישראל, מעתה לא תחול כלל זו דמעשה משה לא בטל עולמית, ובכך ביקש להיכנס כאחד בתוך העם.

ואכן בכתובים מוכח שאת ההנהגה כבר העביר ליהושע וסמך ידו עליו והאציל עליו מזיוו שהוא ינהיג את ישראל, כי כך הוא באמת טובת ישראל שיהושע ינהיגם מעתה, וזהו רצון השי"ת בקיים משה בנאמנות ובכוונה שלמה. וכך מעיד קרא (דברים ג, כח) "וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבור לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ", וכן בכמה מקומות שמשה נתן ליהושע את כל ההנהגה וסמך ידו עליו, ואף גם במעשה התנאי לבני גד ובני ראובן (במדבר לב, כח) עשה משה את התנאי במעמד יהושע ומסר לו את הענין כי הוא הכובש והוא המנהיג בכניסת ישראל לארץ, ומכאן נראה שבקשתו להיכנס לארץ ישראל הייתה להיכנס שלא כמנהיג, כי את ההנהגה כבר העביר ומסר ליהושע.

ואף שמשמע בגמ' מנחות (קט): דמי שעדיין לא עלה לגדולה קיל יותר לבטל את גדולתו אבל מי שכבר עלה לגדולה לא יכול לירד ממנה, וא"כ איך שייך לבטל את גדולתו של משה. ברם יש לומר דשאני משה רבינו שהתורה מעידה עליו (במדבר יב, ג) "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" וכבר הוכיח כוונת מסירת שבט ההנהגה ליהושע וסמך ידו עליו, א"כ אינו כשאר מנהיג שאין להורידו מגדולתו, כיון דמיירי בענו מכל ישראל ובפרט שכבר מסר ההנהגה ליהושע.

אמנם עצת ה' היא תקום שלא הסכימה דעת המקום גם לסברתו זו, כי אף אם ייכנס כאחד העם ולא ינהיג את ישראל לארצם, אכתי ברור שמשו רבינו הוא צדיק הדור, ולכן אף אם לא ינהיגם בפועל אבל השפעת מעשיו על הדור תהא בתוקפה ובצדקותו זאת שייכנס יחד עם ישראל לכבוש ולנחול את הארץ, הרי כל מעשיו ומצוותיו קיימים ועומדים לעד, ושוב לא יא באפשרות לשפוך חמת מדת הדין על עצי ואבני בית המקדש, שכיון שהיה למשה חלק בכיבוש וחילוק ובנין הארץ, הרי ישפיעו מעשיו על כל ישראל שיעשו בקדושה ומעלה יותר, ולא יוכלו להחריבם ולהגלות את ישראל משם.

כאשר ידוע מספה"ק שכל קיומנו בזה העולם בתורה ומצוות, וכל מעשינו והצלחת עבודת השי"ת הכל הוא מכוחו של משה רבינו ע"ה שהשפעתו נשארה לדורות עולם בתוך כל איש ישראל, ולכן אם היה נכנס משה אף לא כמנהיג אלא כאחד העם, אכתי תישאר השפעתו לדורות.

ג

והנה ראשונה ביארנו כוונת משה לביטול הגזירה וטעם שלא הסכים השי"ת לתחנונו. פש לן לבירורי מדוע התעקש והתחנן משה כל כך להיות מבאי הארץ, הלא גם הוא לבטח ידע והבין שטובת ישראל הוא שלא ייכנס הוא ויעמיד את הארץ ואת בית המקדש באופן שלא תוכל להיחרב.

ויש לבאר ולומר, משה רבינו בצדקותו ידע והבין את מעלת קדושת ארץ ישראל ואת פנימיות עבודתה וסגולתה שכל מעשה קטן של תורה ומצוות שעושים בה אינו דומה לתורה ומצוות שעושים בחוץ לארץ, ואם עושים התורה והמצוות בקדושה נכונה בארץ ישראל, הרי כל האדם מתעלה למדרגה נפלאה לגמרי, בבחינה גבוהה, בחינה של קרבת אלוקים ממשית שאי אפשר להגיע אליה בחוץ לארץ, כי ארץ ישראל היא בית ה' ועיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכעושה מאמר במלך בבית המלך עצמו. ולכן גדולי ישראל בכל הדורות השתוקקו והשתדלו לעלות לשכון בארץ ישראל כי השיגו גודל קדושת המדרגה שיוכלו להתעלות בעבודת אלוקים בארץ ישראל.

ולכן סבר משה שהוא ייכנס לארץ ישראל ויעשה את מצוותיה בקדושה ובטהרה כפי שידע את סוד פנימיות כוונתה, ועל ידי זה ישפיע ויריב את ישראל עמו למדרגה גבוהה ונפלאה ששוב לא יפלו לחטא כלל, וממילא לא יצטרכו לבוא לחורבן ולמידת הדין, כי כל כך יגבהו ישראל במעלות הקדושה שלא יבואו לידי חטא כלל. כי רק בחו"ל שעדיין לא הגיעו למעלות הקדושה, היו יכולים לחטוא, אבל סבר משה שבאר"י אחר שיתעלו כל כך שוב לא יחטאו כלל, וממילא אין חשש שמעשה ידיו יהיו קיימים לעד כיון שישראל לא יחטאו ולא תהא עליהם מדת הדין כלל.

ברם, יודע כל הנסתרות מנע ממנו גם את זאת ולימד אותו דעת להבין שסוד וטבע העליה בכל מצב הוא שמוכרח שתהא עמו ירידה גם כן. אין עלייה שתהא בלא ירידה, ולכן אף שיעשו את התורה והמצוות במעלה גבוהה ובקדושת ארץ ישראל, אף על פי כן עדיין מוכרח שיהיו גם ירידות ויכולו לחטוא. [לבד מזמן לעתיד לבוא, כמבואר להלן]. ולכן לא הסכים השי"ת להכניס את משה לארץ ישראל, כי רמה להצילם ולהשאיר להם מקום לשפוך חמת מידת הדין על עצים ואבנים ולא לכלות את בני ישראל האהובים לו.

ד

מעתה מבואר היטיב מה שאמר השי"ת "אל תוסף דבר אליי עוד בדבר הזה" שלא הסכים השי"ת לתחנוני משה להיכנס לארץ ישראל וכנ"ל לטובת ישראל שיוכלו להינצל בבוא העת. ומהוראת השי"ת שלא להתפלל יותר ילפינן שאם באמת היה משה ממשיך ומתפלל, היה נענה, ומכאן עוד סמך לביאורינו לעיל שביקש לבטל רק סניף מתוך הגזירה כולה, שהרי נשבע השי"ת על הגזירה ולא יכול היה לבטלה ואיך שייך שאם היה משה מתפלל, היה נענה, אך ביקש רק להיות כאחד העם, ובזה לא ביטל את תוקף הגזירה שלא ינהיג את העם.

על כל פנים הנמצא מכאן שלא נתן השי"ת למשה רבינו להמשיך ולהתפלל, אף שהשי"ת מתאווה לתפילתן של צדיקים (יבמות סד.) ולא מצינו כזאת שימנע השי"ת את צדיקו מלהתפלל אליו. ברם, כאן היה לטובת ישראל שיישאר מקום לבעל חוב לגבות חובו מעצים ואבנים ולא יכלה את בני ישראל במדת הדין.

ואם היה משה רבינו ממשיך ומתפלל, היה אכן נענה, כי כן הוא הכלל שצדיקים יכולים לבטל גזירות שגזר השי"ת, וכך עשו הצדיקים בכל הדורות כי הקב"ה גוזר והצדיק מבטל (מ"ק טו:). ולכן הורה השי"ת למשה רבינו במפגיע שלא יתפלל יותר להיכנס לאר"י וכנ"ל שלבסוף יחטאו ויצטרכו לשפוך חמתו עליהם ח"ו.

אך זאת הועיל משה רבינו ע"ה ופעל בתפילותיו את שביקש לזמן מאוחר יותר. דקיימא לן בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) שאין שום תפלה מפסדת, ואם לא הועילה תפלת האדם על צרתו עתה, תועיל לו לאחר זמן או לאחר כמה דורות לעניינים אחרים, כי כל תפלה בכל עת פועלת ועומדת לטובת האדם.

ובכן, עומדת תפלתו של משה רבינו ע"ה על זמן דלעתיד לבוא, תפלתו שהתחנן לעשות את ישראל במעלה גבוהה שלא יוכלו לחטוא עוד, זה היא אחר שיבוא מלך המשיח ויבנה את בית המקדש באופן מעולה וגבוה זה שלא יהא לה ביטול לעולם, תהא בה קדושה עולמית שלא תוכל להיחרב, ואז יהיה לישראל את המעלה הגבוהה ואת הכח הזה לצאת מהגלות ולא לחזור אליה לעולם.

וזה ענין שקוראים בפרשה זו הפטרת "נחמו נחמו עמי" שמנחם השי"ת את ישראל על ידי תחנונו של משה שתפלתו עומדת וקיימת לעת העתיד לבוא שאז ייעשה רצונו ויתעלו ישראל לבנות בית המקדש בקדושה עולמית שלא ייחרב לעולם.

יעזור השי"ת שנזכה לזמן העתיד הזה שיבוא מלך המשיח ויבנה את בית המקדש בקדושה עולמית במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com